

รูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน
ของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
**The Buddhist Knowledge Management Model for Sustainable Self-
Reliance in Srisuk Sub-District, Kantharawichai District,
Maha Sarakham Province**

พระอธิการสุนทร กนต์วิโร (สุวรรณเพ็ง), พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ,
พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ธนกร ดรกมลกานต์ และ นิตกร วิชума
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
**Phra Athikarn Sunet Kantavtro (Suwannapheng), Phramaha Daosayam Vajirapanno,
Phrakhru Sudhikhambhirayan, Thanakorn Donkamonkan and Nitikorn Wichuma**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: jacknitikorn2517@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน 2) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราวิชาการ หนังสือ งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ และการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง จำนวน 35 รูป/คน สามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน หมายถึง กระบวนการสร้างความรู้ด้วยการนำหลักพระพุทธศาสนาซึ่งเน้นการบริหารจัดการองค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองโดยใช้หลักธรรม สร้างความอยู่รอดขององค์กรชุมชน มีการใช้ประโยชน์จากศักยภาพและทรัพยากรที่องค์กรชุมชนมีอยู่

สภาพการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุขมีโครงการที่ครอบคลุมเรื่องราวทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งในด้านเกษตรกรรม การยกระดับรายได้ สุขภาพอนามัย การศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ได้พยายามสอดแทรกการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความสามัคคีในการทำงานและเกิดความสำนึกในประโยชน์สุขของส่วนรวม กิจกรรมต่าง ๆ

* วันที่รับบทความ: 25 เมษายน 2565; วันที่แก้ไขบทความ 26 พฤษภาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 2 มิถุนายน 2565

Received: April 25, 2022; Revised: May 26, 2022; Accepted: June 2, 2022

รูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข มีเป้าหมายและหัวใจสำคัญอันเป็นพื้นฐานชุมชนเข้มแข็ง คือความเข้าใจแก่นแท้ของชีวิตใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) **ด้านจิตใจ** แม้จะประสบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการทำงาน แต่พร้อมพยายามจะแก้ไขปัญหานั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยสติสัมปชัญญะ 2) **ด้านเศรษฐกิจ** ประชาชนมีการประกอบอาชีพที่มั่นคงมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย ทั้งจากการประกอบอาชีพหลักสม่ำเสมอตลอดทั้งปีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านสังคมสอดคล้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งมีรากฐานอยู่กับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ 3) **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ประชาชนในชุมชนมีแหล่งน้ำใช้ในครัวเรือนและชุมชนอย่างเพียงพอตลอดปี ภายในชุมชนมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์หรือวัตถุอื่น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อย่างประหยัด 4) **ด้านเทคโนโลยี** ประชาชนมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม คำนวณเพียงพอตามความต้องการ และเกิดประสิทธิภาพ เพราะได้นำเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ถูกหลักวิชาการ มีราคาไม่แพงมาใช้เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวก รวดเร็ว หรือลดเวลาในการผลิต 5) **ด้านสังคม** ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนต่างก็มีความรักใคร่ กลมเกลียว สมัครสมานสามัคคีกัน เพื่อนบ้านในชุมชนยังยึดมั่นและร่วมกันปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และขนบธรรมเนียมประเพณี

คำสำคัญ : รูปแบบ; การจัดการความรู้แนวพุทธ; การพึ่งพาตนเอง

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to study the Buddhist knowledge management for sustainable self-reliance; 2) to study the condition of Buddhist knowledge management for sustainable self-reliance in Srisuk Sub-district, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province; 3) to present a model of Buddhist knowledge management for sustainable self-reliance in Srisuk Sub-district. This study was carried out by means of qualitative research through studying related documents, academic textbooks, books, thesis work, various researches, and collecting data from the target group by conducting a purposive interview of 35 informants. The research results can be summarized as follows:

The Buddhist knowledge management for sustainable self-reliance refers to the process of creating knowledge by applying Buddhism principles, which emphasizes the management of self-reliant community organizations using dhamma principles to build the survival of community organizations and take advantage of the potential and resources within the community.

The condition of Buddhist knowledge management for sustainable self-reliance in Srisuk Sub-district: there was a project that covers both secular and dhamma topics in agriculture, raising income, health, and education while trying to intervene in mental development in order to create unity in work and to create awareness of the welfare of the public.

The Buddhist knowledge management model for sustainable self-reliance in Srisuk Sub-district has a goal and key that is the foundation of a strong community. It is the understanding of the essence of life in five aspects: (1) **mentality**: despite facing various

problems and obstacles in work, one must be ready to solve the problems with consciousness. (2) **Economy**: people have stable occupations and have enough income to meet their expenditures from the main occupation regularly throughout the year, natural resources, environment, technology, and social aspect in line with the new agricultural theory, which is based on systematic scientific research. (3) **Natural resources and environment**: people in the community have adequate water sources for households and communities throughout the year. The community has a rich natural environment or other raw materials to use economically in the local area. (4) **Technology**: people have the tools to live and work properly for their needs and efficiency because inexpensive technology and tools have been brought to use based on the academic principles with convenience, speed, and reduction of production time. (5) **Society**: people and their family members have love, harmony, and solidarity. Neighbors in the community also adhere to and share rules, regulations, and traditions.

Keywords: Model; Buddhist Knowledge Management; Self-Reliance

บทนำ

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองที่เกิดขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของความรู้ (Knowledge) ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสำคัญ ซึ่งความเจริญก้าวหน้าของความรู้ดังกล่าว ส่งผลให้สภาพสังคมเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมเป็นสังคมฐานความรู้ (knowledge-based society) สอดคล้องกับทัศนะที่เชื่อว่าในสังคมที่แรงงานมีความรู้และประสบการณ์สูง อีกทั้งมีความพร้อมที่จะเรียนรู้เพื่อที่จะเพิ่มคุณวุฒิอยู่ตลอดเวลา นั้น จะช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขัน และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจทั้งนี้ เพราะสังคมซึ่งประกอบไปด้วย บุคคลที่มีความรู้ จะสามารถนำความรู้มาใช้คิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนให้สังคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ที. เมเยอร์, 2550 : 177) ดังนั้น การแข่งขันทางเศรษฐกิจยุคใหม่ต้องใช้ทุนความรู้ของคนในสังคมที่เกิดขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์การนำความรู้ของคนในสังคมสร้างเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ มีการส่งเสริมเกื้อหนุน ร่วมมือกันและกันในสังคมมีการกำหนดนโยบายที่มีเป้าหมายภายใต้องค์กรเดียวกันหรือสังคมเดียวกัน ทำให้เกิดการพัฒนาที่สืบทอดต่อ ๆ กันของคนในสังคม “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ดังนั้นกระบวนการผลิตและการประกอบอาชีพในปัจจุบันจึงไม่ได้ต้องการเพียงแค่ปัจจัยทุน แรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุดิบ เพื่อสร้างมูลค่าการผลิตเท่านั้น แต่ยังต้องการปัจจัยด้านความรู้เพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาของมนุษย์ด้วย ดังที่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ได้มีจุดเปลี่ยนโศกจากแผนพัฒนาที่ผ่านมา ๆ มา คือมีนโยบายที่ “ถือเอาคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ซึ่งความหมายว่า การพัฒนาคนโดยให้มีความรู้พื้นฐาน และความรู้เชิงประยุกต์มากขึ้นจะช่วยให้เกิดการพัฒนาระบบการผลิตและการสร้างสรรค์งานต่าง ๆ อันจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งระดับบุคคล องค์กร สถาบันและชุมชน

ในการขับเคลื่อนองค์กรในชุมชนที่มุ่งทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้รับประโยชน์ ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่กระบวนการจัดการความรู้นอกจากนี้ ในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ยังเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่องค์กรทุกองค์กร ตลอดจนบุคคลแต่ละคนจะต้องมี เพราะความรู้ความสามารถเป็นพลังสำคัญของการพัฒนาในยุคเศรษฐกิจ ดังนั้นองค์กรทุกองค์กรจึงมุ่งให้ความสำคัญกับการเพิ่มความรู้แก่บุคลากรมาร่วมเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล และความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง ซึ่งความรู้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ความรู้เด่นชัด เป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบที่เป็นเอกสารหรือวิชาการอยู่ในตำรา คู่มือปฏิบัติงาน 2) ความรู้ซ่อนเร้น เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคน เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนาน เป็นภูมิปัญญา โดยผ่านกระบวนการหนึ่งที่เราเรียกว่า “กระบวนการจัดการความรู้” (knowledge management) ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นเรื่องที่ต้ององค์กรทุกองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสำคัญสภาพการทำงานในยุคต่อจากนี้ใช้ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ระบบเอกสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ มาประยุกต์ใช้กับงานต่าง ๆ เพราะฉะนั้น การดำเนินการภายในองค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน³ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Manville ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เป็นรากฐานในการพัฒนาที่จะช่วยให้บริษัทสามารถสร้างนวัตกรรมได้มากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้พนักงานสามารถปรับตัวและพร้อมที่จะงานในบทบาทหน้าที่ใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็วขึ้น (Manville, 2001 : 40)

ท่ามกลางกระแสการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เขี่ยวกรากรุนแรงทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ การจัดการความรู้ได้ถูกนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของกระบวนการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรธุรกิจ องค์กรภาครัฐ รวมทั้งองค์กรชุมชนที่ไม่มุ่งเน้นกำไรด้วยเหตุที่การจัดการความรู้มีความสำคัญต่อองค์กรดังที่กล่าวมาทั้งในด้านการรวบรวมข้อมูลความรู้การพัฒนาต่อยอด และการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ซึ่งองค์กรด้านอาชีพในชุมชน ต่างถูกเบียดขับกระบวนการแข่งขันของธุรกิจใหม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัว โดยการเข้าสู่กระบวนการจัดการความรู้ให้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้สูงขึ้น อันจะมาซึ่งความอยู่รอดขององค์กรนั้นอย่างยั่งยืน ซึ่งสรุปได้ว่า ยุคปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้น ในระดับท้องถิ่นหรือชุมชน การจัดการกระบวนการเรียนรู้สำหรับชุมชน จะช่วยให้ชุมชนได้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของคน จนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้จากการเรียนรู้ และพร้อมที่จะเรียนรู้ ก็จะเป็นอิสระ สามารถที่จะจัดการกับทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนาจะต้องอยู่บนหลักการสำคัญ 4 ประการได้แก่ (1) สร้างความเชื่อมั่น (2) พัฒนาความสัมพันธ์ (3) พัฒนาระบบการจัดการความรู้ และ (4) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (เสรี พงศ์พิศ, 2544 : 13)

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียม

ความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตามก็มีการตั้งข้อสังเกตว่าลักษณะชุมชนชนบทของไทย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ได้น้อย แต่ลักษณะเฉพาะของชาวชนบทไทย คือ การมีความสัมพันธ์กันในชุมชนอย่างแนบแน่น เนื่องจากครอบครัวในชุมชนชนบทนั้นเป็นครอบครัวขยายที่ผูกพันกันอย่างใกล้ชิดพลัดส่วนนี้จึงเป็นกลุ่มพลังที่ควรให้ความสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนในทุกชุมชน (วิรัช วิรัช นิภาวรรณ, 2549 : 223) รวมทั้งการพึ่งพาอาศัยในลักษณะความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญ ดังภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มีเครือข่ายการแลกเปลี่ยนข้าวของที่เห็นได้ชัด และหลายแห่งยังทำกันอยู่อย่างแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ชาวบ้านทำนาจะเก็บข้าวเอาไว้เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนหรืออาหารการกิน การแลกเปลี่ยนมักทำกันตามกลุ่มเครือญาติ กลุ่มคนรู้จัก และที่สำคัญที่สุดมักจะมีคนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นอนแพ้น หรือเครือข่ายผู้คนในอาชีพเดียวกัน เช่น หมอยาที่ไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยนยาที่หายากหรือหาในท้องถิ่นของตนเองไม่ได้ (เสรี พงศ์พิศ, 2548 : 42) สิ่งเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ทุนทางสังคมไม่เหมือนกับทุนประเภทอื่น ๆ เนื่องจากทุนทางสังคมอยู่อย่างถาวรภายในโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในขณะที่โครงสร้างความสัมพันธ์จะช่วยสร้างกฎเกณฑ์ระหว่างตัวแสดงทางสังคม สร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่น่าไว้วางใจ เปิดช่องทางสำหรับข้อมูลข่าวสาร และยังช่วยสร้างบรรทัดฐานและกำหนดบทลงโทษต่อรูปแบบพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้นทุนทางสังคมจะเป็นลักษณะขององค์การทางสังคม เช่น เครือข่าย บรรทัดฐาน และความไว้วางใจทางสังคมที่ได้อำนวยความสะดวกให้เกิดการประสานงานและการร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และทุนทางสังคมเป็นโมตรัสจัตที่มีต่อกัน ที่เกิดจากโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและมักนำมาใช้เพื่อทำให้การปฏิบัติการต่าง ๆ สะดวกขึ้นสำหรับการจัดการความรู้ในบริบทขององค์การ หมายถึง กระบวนการของการสร้างความรู้ การจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ (M. Alavi, 2001 : 17)

ในมุมมองของนักวิชาการไทย อธิบายว่าการจัดการความรู้ หมายถึง การยกระดับความรู้ขององค์การเพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซ่อนและกว้างขวาง (วิจารณ์ พานิช, 2549 : 68) หรือคำนิยามว่าเป็นการจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัวคน หาทางนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอยและมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอดให้คงงาม และใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและกาลเทศะยิ่งขึ้น มีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมเกิดขึ้น จากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ดังนั้นการจัดการความรู้จึงไม่ใช่เพียงเกิดขึ้นได้ภายในองค์กรแห่งใดแห่งหนึ่งเท่านั้น แต่สามารถเกิดได้ในชุมชน (ประเวศ วะสี, 2550 : 47)

ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

มองเห็นปัญหาการพัฒนาที่ขาดความสมดุลส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหยุดชะงักไม่เจริญเติบโต เพราะไม่มีโอกาสพัฒนาตัวเองเป็นเวลายาวนาน ทั้งจากการที่ไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาใน วิธีที่ตนเองเคยเป็นมา

เพราะเมื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ได้ทอดทิ้งความรู้ของชาวบ้านและเบียดด้วยความรู้สมัยใหม่ โดยการพยายามเปลี่ยนชาวบ้านจากการให้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มาให้คุณค่ากับความรู้ที่มีหลักการ มีความชัดเจนกว่า ได้ผลเร็วกว่าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างไรก็ตามยังพบว่ายังมีองค์กรชุมชนที่มีการสืบทอดและดำรงวิถีชุมชนอยู่ เป็นเพราะท้องถิ่นมีความรู้อันเกิดจากประสบการณ์การปฏิบัติจริง มีการสั่งสม สืบทอดปรับเปลี่ยนและสร้างความรู้ใหม่ตลอดเวลา และการจัดการความรู้ภายในองค์กรชุมชน ส่งผลให้เกิดสถานะที่องค์กรชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ นั่นคือการรู้จักตนเอง รู้จักศักยภาพ และมั่นใจในความรู้ของตนเอง (ยุวณูขทินนะลักษณ์, 2549 : 187)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการศึกษาการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 4 ด้าน 1) การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ 3) การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) การพึ่งตนเองด้านสังคม แต่ยังคงขาดการรวบรวมองค์ความรู้การดำเนินงานทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ไปปรับชุมชนอื่นๆ ที่ต้องการดำเนินงานทางสังคมและการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเสนอแบบบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่องค์กรชุมชนเหล่านั้นใช้เป็นเครื่องมือดำเนินงานทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้สังคมนำไปปรับใช้ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงลึกถึงประเด็น เรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้อง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสมรรถนะขององค์กรชุมชนและอาจนำมาเป็นแนวทางในพัฒนาองค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนขององค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองและเป็นตัวแบบบูรณาการดำเนินงานทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนอย่างยั่งยืนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรชุมชนที่ยั่งยืนตามแนวพุทธได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีวิจัย

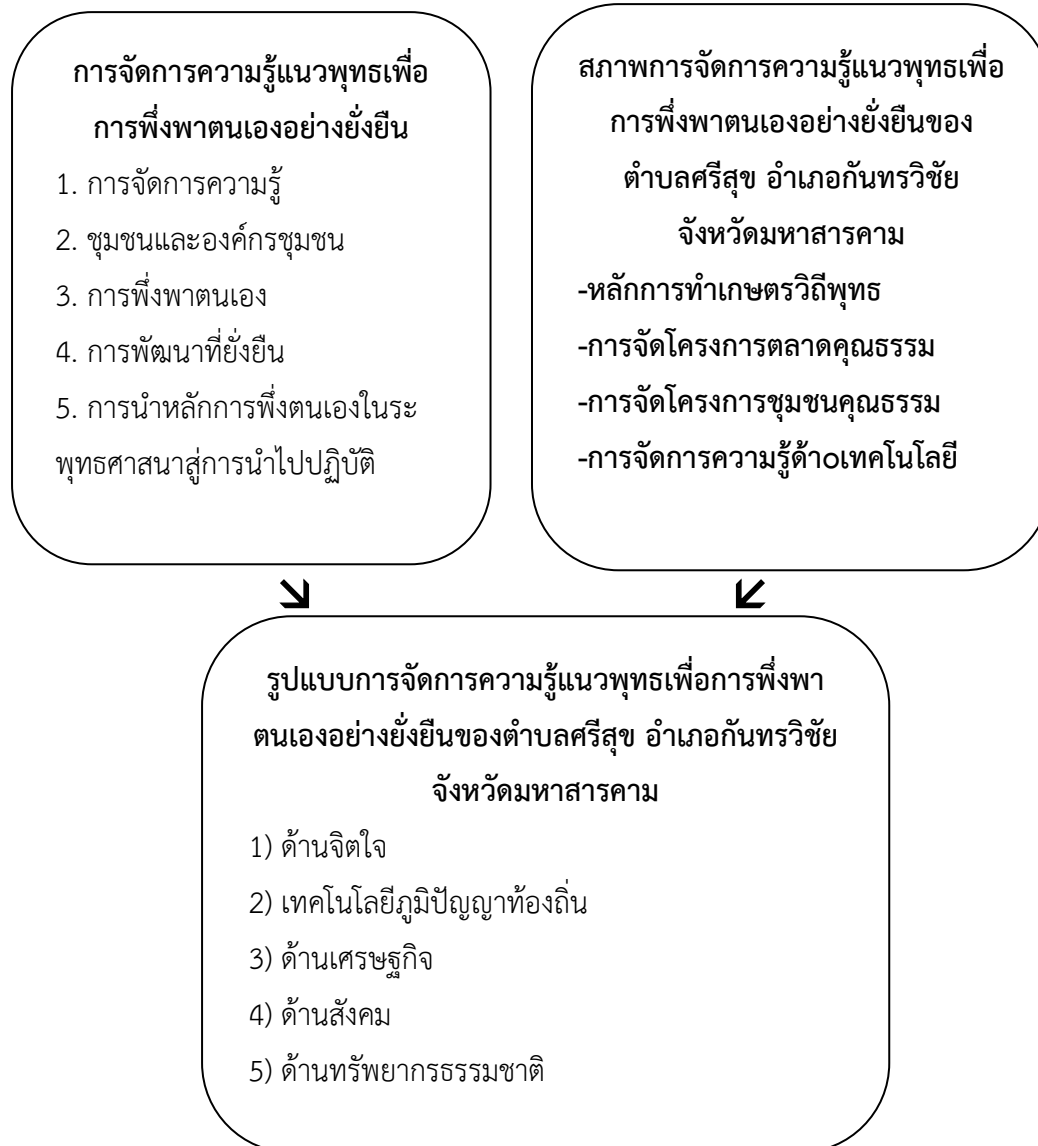
การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสารการวิจัย และโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target group) จำนวน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ประชากรที่ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้ เป็นพระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน นักพัฒนา ชุมชนประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการ ประชาชนทั่วไป จำนวน 35 รูป/คน ได้แก่

1. พระสังฆาธิการ	จำนวน 5 รูป
-พระสงฆ์นักพัฒนา	จำนวน 3 รูป
-พระคิลานุปัฏฐาก	จำนวน 2 รูป
2. ผู้นำชุมชน	จำนวน 5 คน
-ปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน 2 คน
-ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน 2 คน
-ผู้แทนสถาบันการศึกษา	จำนวน 1 คน
3. นักพัฒนาชุมชน	จำนวน 3 คน
-นักวิชาการสาธารณสุข	จำนวน 1 คน
-นักวิชาการสิ่งแวดล้อม	จำนวน 1 คน
-นักวิชาการเทคโนโลยี	จำนวน 1 คน
4. ประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการ	จำนวน 12 คน
5. ประชาชนทั่วไป	จำนวน 10 คน

โดยมีเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย สรุปและนำเสนอ ผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาเชิงเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ รูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ทั้งนี้จะเน้นการนำผลการวิจัยมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ทราบและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual framework)

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลตามเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1.การจัดการความรู้แนวเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรรมยั่งยืนกับ ระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ซึ่งมีรากฐานอยู่ที่การวิจัยทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ ชุมชนเข้มแข็ง ในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้นเริ่มต้นขึ้นที่การพูดถึงสังคมของคน โดยตระหนักว่าชีวิตคนนั้นเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันกับโลกธรรมชาติภายนอก โดยมี “อาหาร” เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่ง ดังกล่าว ในแง่โลก ธรรมชาติ ที่ผลิตอาหารและชีวิตคน จึงเป็นสามสิ่งที่เกี่ยวข้องกันแยกออกจากกันไม่ได้ การทำลายธรรมชาติ เป็นการทำลายชีวิตคนด้วย ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ วัดป่านาจา อาศัยหลักอุตุนิยาม และพีชนิยาม คือพีชมีอยู่แล้วเพียงรู้จักนำเอาพีชมาทำอย่างไรให้เกิดการงอกงาม โดยอาศัยอุตุนิยามคือ น้ำ ดิน ลม ใน การทำให้พีชเจริญเติบโตนั่นเอง

วัดโพธิ์ศรี ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้นำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการปลูกพืชเกษตรแนวพุทธ โดยอาศัยหลักของธรรมชาติ ไม่ว่า คน สัตว์ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ล้วนต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น ได้ปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ผสมผสานกัน ไม่ได้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น แปลงนี้ ตรงนี้ จะปลูกพืชชนิดใดบ้าง ที่จะอิงอาศัยกันได้ เช่น รดน้ำพืชชนิดนี้แล้ว พืชชนิดที่ปลูกไว้ใกล้เคียงสามารถ พึ่งพาอาศัยน้ำด้วยกันได้ พึ่งพาร่มไม้ของต้นไม้ใหญ่ได้จึงจะเจริญเติบโต ให้ผลผลิตได้มาก เช่น ต้นพริก ต้อง ปลูกในสถานที่ไม่ถูกแดดมากเกินไป หรือในร่มมากเกินไป และทำดินเสียให้เป็นดินดี เช่น การทำดินทรายให้ เป็นดินดีด้วยการผสมกลบ และมูลสัตว์ ให้เข้ากันกับดินทราย จนเกิดเป็นดินดี นำไปใส่วงบ่อ หรือที่ต่าง ๆ สำหรับปลูกพืชได้อีกด้วย เป็นการทำการเกษตรแนวพุทธแบบพึ่งพา เป็นการเกษตรแบบอิงอาศัยกันคือ ความสัมพันธ์ขององค์ธรรมทั้งหลายซึ่งอาศัยกันและกันเกิดขึ้น ผลผลิตจากวัดโพธิ์ศรี ตำบลศรีสุข อำเภอกันทร วิชัย จังหวัดมหาสารคามนำไปจำหน่าย ณ ตลาดชุมชนและตลาดในเมือง โดยผู้ที่ได้รับผิดชอบจากศูนย์พัฒนา คุณธรรม รายรับที่ได้รับก็นำมาเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าดำเนินการงานส่วนหนึ่ง อีกส่วนบำรุงพระภิกษุ สามเณรด้านปัจจัย 4 รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการต้อนรับคณะบุคคล สถาบัน ที่มาศึกษาดูงาน โดยหลักแล้ววัด โพธิ์ศรีต้องการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรแนวพุทธ เป็นวิทยาทานแก่คนในชุมชนและอื่น ๆ ซึ่งเมื่อศึกษา ดูงานแล้วจะเกิดแนวคิดนำไปสานต่อเป็นเครือข่ายเกษตรแนวพุทธ ซึ่งให้เป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาทาง การเกษตรอีกทางหนึ่งแก่เกษตรกรในสังคมไทย

หลักการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของวัดโพธิ์ศรี ตำบลศรีสุข เน้นให้ ผู้อบรมได้รับธรรมะ และประยุกต์ใช้ในการเกษตร เพราะการที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จนั้น ล้วนต้องอาศัย หลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง เช่น อิทธิบาท 4 เพราะวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาชุมชนทำได้หลายวิธี แต่การ ทำให้ชุมชนของเรามั่นคงและยั่งยืนในอนาคต ต้องคำนึงโดยการพึ่งพาตนเองและเสริมสร้างเศรษฐกิจให้ ชุมชนเข้มแข็ง เพราะว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มีความขยัน อดทน และประหยัด รู้จักพึ่งพาตนเองได้ เข้าใจ

ในพระพุทธศาสนา ว่าเป็นศาสนาที่มีความเกี่ยวเนื่องกับสังคมอยู่ตลอด พระพุทธศาสนา มีคำสอนที่เอื้อเพื่อให้ทุกคน สรรพสัตว์ได้รับประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติ ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมเพื่อบุคคลอื่น ไม่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อบุคคล แต่เป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อทุกคนได้เข้าถึง เพื่อประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิต ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะมนุษย์เท่านั้น หากรวมถึงสรรพสัตว์ทั้งปวง

2. สภาพการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การจัดการความรู้เชิงพุทธเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธศาสนาของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีปัจจัยต่างๆ ที่เป็นสิ่งกระตุ้นหรือลดทอนความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน เช่นการมีกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ของคนในชุมชน หรือ การมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ในชุมชน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนมีบรรยากาศสร้างสรรค์ สิ่งสำคัญต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์คือบรรยากาศสร้างสรรค์ชุมชนสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในชุมชนได้ โดยเสริมสร้างบรรยากาศของความหลากหลายทางความคิด ประสพการณ์ความสามารถ และรูปแบบของความคิดสร้างสรรค์ชุมชนต้องมีความเข้าใจในบริบทของตนเอง พร้อมทั้งมีการเปิดรับและเชื่อใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นไปได้ โดยปราศจากคำวิพากษ์วิจารณ์และการตำหนิ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน วิธีการทำความเข้าใจในบริบทของตนเองจินตนาการถึงบริบทใหม่ในอนาคต โดยสร้างชุดความคิดใหม่ที่เป็นไปได้ทั้งหมดซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน การคิดในกรอบเดิมหรือในบริบทเดิมไม่สามารถสร้างแรงกระตุ้นใหม่ที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนได้ คิดหาความเป็นไปได้ทั้งหมดด้วยคำถามปลายเปิด เช่น อะไรเป็นเป้าหมายที่เป็นไปได้ของเรา อะไรที่อาจเป็นทางเลือกของเรา เราควรดำเนินการต่อไปอย่างไร ให้ความสำคัญต่อพลังของอนาคตที่สร้างสรรค์ ไม่เริ่มต้นจากปัญหาเดิมหลีกเลี่ยงการตำหนิ และเริ่มต้นจากมุมมองที่ดี เช่น ชุมชนในอนาคตที่เราควรมองดูเป็นเช่นไรและให้ความรู้สึกเช่นไร ในอนาคต เราจะทำให้คำจำกัดความชุมชนของเราอย่างไร

ในการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธศาสนา จึงต้องคิดถึง การปรับเปลี่ยนบริบท และเปิดรับต่อวิธีการหรือยุทธศาสตร์ การดำเนินงานต่างๆ ที่มีผู้เสนอ โดยมุ่งสู่เป้าหมายให้ชุมชนอยู่ดีกินดีอย่างยั่งยืน สร้างวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นในชุมชนวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ของชุมชนจะถักทอความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชนชุมชนที่มีวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ จะไม่มองว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นปัญหา แต่จะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นความงอกงามตามธรรมชาติของชุมชนและสมาชิกและตระหนักว่าความไร้ระเบียบเป็นกระบวนการทางธรรมชาติที่ก่อเกิดขึ้นจากความซับซ้อน ชุมชนเป็นระบบที่มีชีวิตจากการรวมตัวกันของสมาชิกและกลุ่ม มีการเรียนรู้ มีการเกิดขึ้น การเติบโตและการเพิ่มพลังของชุมชนวิธีการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ใช้สารสนเทศเป็นแรงกระตุ้นที่ให้ข้อมูลแก่ ชุมชนและทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างและเติมพลังการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน ให้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เชื่อมโยงคนในชุมชนให้มีการสื่อสารซึ่งกัน

และกันมีการเลื่อนไหลของข้อมูล เป็นการปลดปล่อยพลังของชุมชนด้วยการคาดการณ์ล่วงหน้าและการแบ่งปัน การพูดคุยบนฐานของข้อมูลที่แท้จริงจะทำให้เกิดความไว้วางใจและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมไม่เกิดความขัดแย้ง

3. รูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

รูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นการทำให้ชาวบ้านในสังคมได้รู้จักการพึ่งตนเอง คือการใช้ศักยภาพหรือความสามารถที่มีอยู่ในตนให้เกิดประโยชน์รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและเป็นการรักษาระบบธรรมชาติให้เกิดสมดุล ชาวบ้านก็มีความสุขกับการได้เป็นผู้สร้างอาชีพและรายได้ ทำให้มีความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ต้องทุกข์ใจมากกับการดิ้นรนหาเงินมาเลี้ยงชีพและการใช้สิ่งของเกินความจำเป็น ในส่วนของสังคมทำให้ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกัน ได้แนวคิดใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กัน เป็นการได้สร้างสังคมแห่งเกษตรกรรมยุคใหม่ที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นชุมชนเข้มแข็ง เพราะชาวบ้านมีเวลาให้กับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และทำอย่างมีความหวังกำลังใจ ไม่ใช่ทำตามยถากรรมเหมือนกับที่บรรพบุรุษได้ทำกันมาในอดีต ดังนั้น โอกาสที่จะติดอบายมุขจึงมีน้อยมาก เพราะเมื่อเศรษฐกิจดีพอใช้ได้ ไม่มีปัญหาเรื่องหนี้สินมากชาวบ้านก็ไม่ต้องหาเงินโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ดื่มสุราแก๊งค์ครอบครัวก็ไม่ค่อยทะเลาะเบาะแว้งกันเพราะปัญหาความยากจน ปัจจัยสำคัญแห่งความสามัคคีคือชาวบ้านได้พบปะทำงานร่วมกันอยู่เป็นประจำ ทำให้มีความเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้หมู่บ้านไม่มีปัญหาในผู้วิจัยสามารถจะสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. **ด้านจิตใจ** จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในของตำบลศรีสุข แม้จะประสบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการทำงาน แต่พร้อมพยายามจะแก้ไขปัญหานั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยสติสัมปชัญญะ ดังนั้น จึงมีจิตใจที่เข้มแข็งในการต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงชีพ เพราะใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ฝึกหาความรู้ในทางธรรมะด้วยการอ่านหนังสือ หรือด้วยการสนทนาและสอบถามท่านผู้รู้เป็นประจำ นอกจากนี้ ยังติดตามข่าวสารต่างๆ ทางวิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อให้เท่าทันต่อเหตุการณ์ ทั้งไม่หวั่นเกรงต่อภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงไม่มีความรู้สึกลอยๆ ได้ อยากมี จนเกินฐานะและความสามารถของตนเอง

2. **ด้านเศรษฐกิจ** จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีการประกอบอาชีพที่มั่นคงมีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย ทั้งจากการประกอบอาชีพหลักสม่ำเสมอตลอดทั้งปี และประกอบอาชีพเสริมทำให้มีรายได้ภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีเงินเหลือเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น และมีการวางแผนรายรับ-รายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอดเวลา

3. **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนมีแหล่งน้ำใช้ในครัวเรือนและชุมชนอย่างเพียงพอตลอดปี ภายในชุมชนมีสภาพธรรมชาติแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์เนื่องจากประชาชนช่วยกันดใช้สารเคมีในทางการเกษตร เช่น มีการปลูกผักสวนครัวต่างๆ ที่ปลอดสารพิษ ด้วยการใช้

ปุ๋ยธรรมชาติ หรือวิธีการอื่นๆ เพื่อช่วยบำรุงรักษาดินให้มีสภาพดี และเลี้ยงเปิด ไก่ในพื้นที่ว่าง หรือเลี้ยงปลา ปลุกผักบุง ผักกระเฉดไว้ตามร่องสวนหรือในสระหลังบ้าน ดังนั้น ในชุมชนจึงมีพื้นที่และสภาพดินที่อุดมสมบูรณ์ และยังให้ความสำคัญในการนำต้น/ไม้ไผ่ ต้น/ใบกล้วย ใบเตยต้นกก หรือวัตถุดิบอื่นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์อย่างประหยัด

4. ด้านเทคโนโลยี จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม คำนวณเพียงพอสอดตามความต้องการ และเกิดประสิทธิภาพ เพราะได้นำเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ถูกหลักวิชาการ มีราคาไม่แพงมาใช้เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวก รวดเร็ว หรือลดเวลาในการผลิต สามารถเพิ่มจำนวนการผลิตได้มากขึ้นนอกจากนี้ ยังมีการประยุกต์ใช้เครื่องมืออื่นๆ แบบภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมแก่การทำงานของตน เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รวมถึงเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในครอบครัวและในท้องถิ่น

5. ด้านสังคม จากการศึกษาพบว่า ประชาชนพร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคนต่างก็มีความรักใคร่กลมเกลียว สัมผัสสามัคคีกัน เพื่อนบ้านในชุมชนยังยึดมั่นและร่วมกันปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และขนบธรรมเนียมประเพณี ทุกคนยังให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วม เช่นร่วมตัดสินใจ และส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมของชุมชน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข ชาวบ้านในชุมชนมีความพร้อมเพรียงกันในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และชาวบ้านในชุมชน หรือในบ้านใกล้เคียงยังมีความห่วงใย เอื้ออาทร และคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งในยามทุกข์และสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน รูปแบบพุทธพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคือ ขบวนการที่มุ่งส่งเสริมประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุดและเสริมด้วยการช่วยเหลือจากภายนอกเท่าที่จำเป็น การพัฒนาเป็นการทำให้เกิดความเจริญขึ้นหรือดีขึ้น ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจจึงจะเรียกว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์เพราะชีวิตประกอบด้วยกายและจิตใจ ฉะนั้นหากได้รับการพัฒนาจะขาดส่วนหนึ่งไปก็ไม่สามารถที่จะเรียกว่าเป็นพัฒนาที่ดีหรือเป็นชีวิตที่สมบูรณ์การพัฒนาชุมชน หมายถึง การปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชนรวมทั้งมาตรฐานความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองตามแนวทางที่ชุมชนต้องการโดยความคิดริเริ่ม การพึ่งพาตนเอง และความร่วมมือกันของชุมชน และระหว่างรัฐกับราษฎร ถ้าจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน การพัฒนาชุมชน เป็นการร่วมมือระหว่างรัฐและประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้านนั้น คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมีแบบแผนและไปทิศทางที่ดีกว่าเดิมการพัฒนาชุมชน เป็นขบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่จะทำให้ชีวิตทุก ๆ

ด้านของประชาชนได้มีการเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าขึ้นพร้อม ๆ กัน เน้นว่าการพัฒนาชุมชนนั้นควรเป็นไปเพื่อ “คุณภาพชีวิต” ในทุก ๆ ด้านอยู่ในเกณฑ์ที่ดีและต้องเป็นขบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องยาวนาน

2. สภาพการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตามของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตามแนวพุทธศาสนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อพึ่งพาตนเองและสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน รูปแบบใหม่ที่ค้นพบ คือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทาง ในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

3. รูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ใช้ฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และด้านกระบวนการกล่าวคือ พระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้อย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูงคำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวมไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วน ๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วิสสุจริต สัมมากรรม มั่นคงสุจริต สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล 3 ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ

ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของพระพุทธศาสนานั้นเริ่มต้นขึ้นที่การพูดถึงสังคมของคน โดยตระหนักว่าชีวิตคนนั้นเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันกับโลกธรรมชาติภายนอก โดยมี “อาหาร” เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่ง ดังกล่าว ในแง่นี้ โลกธรรมชาติ ที่ผลิตอาหารและชีวิตคน จึงเป็นสามสิ่งที่เกี่ยวข้องกันแยกออกจากกันไม่ได้ การทำลายธรรมชาติเป็นการทำลายชีวิตคนด้วย ศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ วัดป่านาจา อาศัยหลักอุตุนิยาม และพิชนิยาม คือพิชมิอยู่แล้วเพียงรู้จักนำเอาพิชมาทำอะไรให้เกิดการองกาม โดยอาศัยนำหลักพุทธธรรมต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการปลูกพืชเกษตรแนวพุทธ โดยอาศัยหลักของธรรมชาติ ไม่ว่า คน

สัตว์ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ล้วนต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น ได้ปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ผสมผสานกัน ไม่ได้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น แปลงนี้ตรงนี้ จะปลูกพืชชนิดใดบ้าง ที่จะอิงอาศัยกันได้ เช่น รดน้ำพืชชนิดนี้แล้ว พืชชนิดที่ปลูกไว้ใกล้เคียงสามารถพึ่งพาอาศัยน้ำด้วยกันได้ พืชพาร่มไม้ของต้นไม้ใหญ่ได้จึงจะเจริญเติบโต ให้ผลผลิตได้มาก เช่น ต้นพริก ต้องปลูกในสถานที่ไม่ถูกแดดมากเกินไป หรือในร่มมากเกินไป และทำดินเสียให้เป็นดินดี เช่น การทำดินทรายให้เป็นดินดีด้วยการผสมแกลบ และมูลสัตว์ ให้เข้ากันกับดินทราย จนเกิดเป็นดินดี นำไปใส่วงบ่อ หรือที่ต่าง ๆ สำหรับปลูกพืชได้อีกด้วย เป็นการทำการเกษตรแนวพุทธแบบพึ่งพา เป็นการเกษตรแบบอิงอาศัยกันคือ ความสัมพันธ์ขององค์ธรรมทั้งหลายซึ่งต้องอาศัยกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความรู้แนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐ ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนให้เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ หรือให้บริการด้านวิชาการ แก่ประชาชนในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการทางานร่วมกันของชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการยิ่งขึ้น

2. ภาครัฐควรส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนรวมถึงการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมในท้องถิ่นด้วย

3. ภาครัฐ ควรปลูกฝังการจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนให้ประชาชนรู้จักประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัว และให้รู้จักมีการวางแผนรายรับ - รายจ่ายไว้ล่วงหน้าตลอดเวลา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ประชาชนควรมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเหมาะสม คำนวณค่าใช้จ่ายตามความต้องการ และใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. ประชาชนควรศึกษาการจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจและน้อมนำมาปฏิบัติในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง มั่นคง และยั่งยืน

3. ประชาชนควรมีแหล่งน้ำใช้ในครัวเรือนและชุมชน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างเพียงพอตลอดปี

4. ประชาชน เมื่อมีปัญหา ควรแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน
3. ควรศึกษารูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธตามแนวพุทธเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ที. เมเยอร์. (2550). *อนาคตของสังคมประชาธิปไตย*. แปลโดยสมบัติ เบญจศิริมงคล, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอส. บี. คอนซัลติ้ง.
- ประเวศ วะสี, (2550). *การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม,
- เสรี พงศ์พิศ วิจิต นันทสุวรรณ และ จำนง แรกพิณิจ. (2544). *วิสาหกิจชุมชน แผนแม่บท แนวคิดแนวทาง ตัวอย่าง ร้างพระราชบัญญัติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์
- เสรี พงศ์พิศ วิจิต นันทสุวรรณ และ จำนง แรกพิณิจ. (2548). *เครือข่าย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน,
- วิจารณ์ พานิช. (2549). *การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์.
- ยุวณู ทินนะลักษณ์, (2549). *ปริศนาภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทย์ทรรศน์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2549). *การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟอร์เพช.
- Manville, (2001). *Learning in the New Economy*. Leader to Leader.
- M. Alavi, and D.E.Leidner. (2001), “ Review : Knowledge Management and Knowledge Management System : Conceptual Foundations and Research Issues” . MIS Quarterly, Vol.27 (January 2001)